

ΚΕΘΕΑ ΕΞΕΛΙΞΙΣ: ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΥΣ ΧΡΗΣΤΕΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

A. Εργαλείο μέτρησης

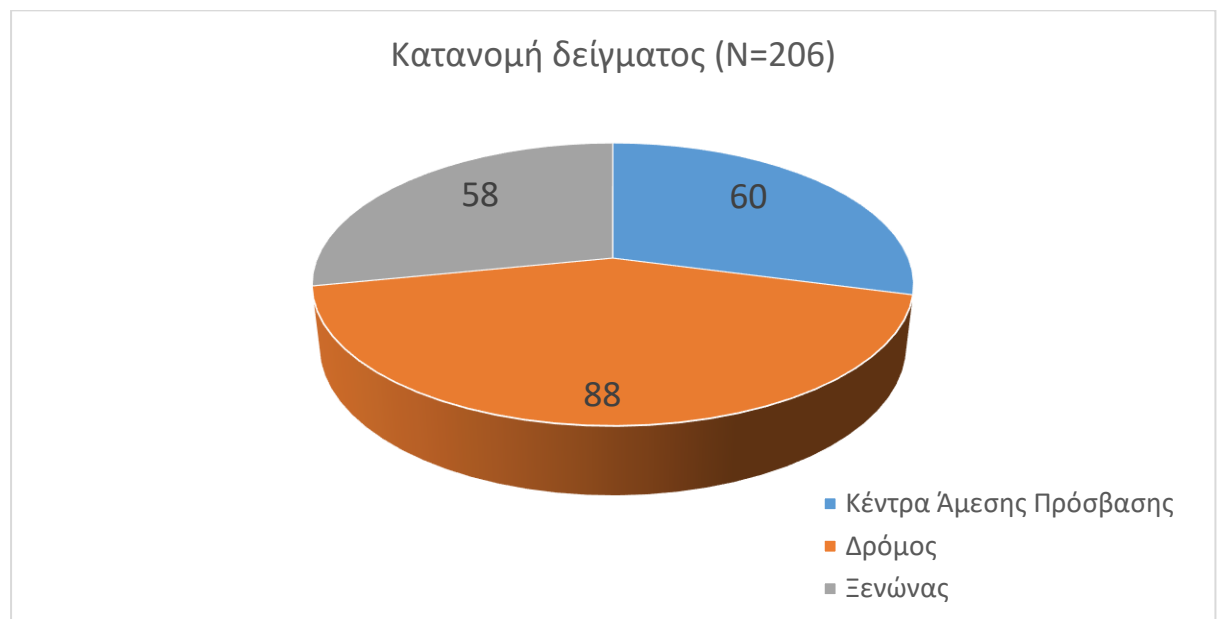
Το ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε δημιουργήθηκε από το Τμήμα Έρευνας και Τεκμηρίωσης του ΚΕΘΕΑ ΕΞΕΛΙΞΙΣ σε συνεργασία με την Κινητή Μονάδα Street-work του προγράμματος. Αποτελείται από ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου και χορηγείται από το προσωπικό της Μονάδας με τη μορφή σύντομης συνέντευξης. Η συνολική διάρκεια της συνέντευξης δεν ξεπερνά τα 10 λεπτά της ώρας.

B. Γενικά Στοιχεία

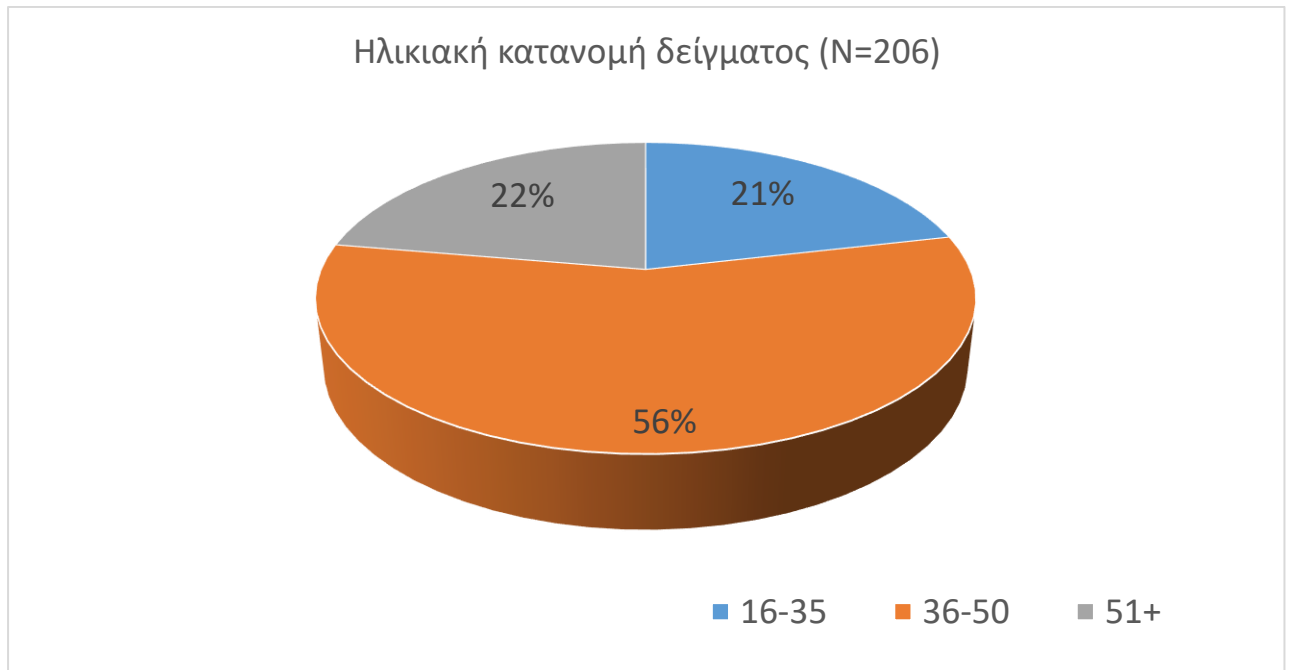
Το δείγμα αποτέλεσαν **206 άτομα**, ενεργοί χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών. Το δείγμα μπορεί να χωριστεί σε 3 μικρότερα υπο-δείγματα, τα οποία αντιστοιχούν σε 3 βασικές ομάδες πληθυσμού:

- Χρήστες που προσεγγίστηκαν στον δρόμο κατά τη διάρκεια εξορμήσεων
- Χρήστες που προσεγγίστηκαν στα Κέντρα Άμεσης Πρόσβασης του ΚΕΘΕΑ ΕΞΕΛΙΞΙΣ
- Χρήστες που διέμεναν στον ξενώνα για άστεγους χρήστες «ΙΟΝΙΣ», κατά το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έρευνας.

Η κατανομή του δείγματος (σε απόλυτους αριθμούς) στις 3 διαφορετικές ομάδες πληθυσμού έχει ως εξής:

Η ηλικιακή κατανομή ακολουθεί στο παρακάτω σχήμα:

Ως προς το **φύλο** η κατανομή που ακολουθεί το δείγμα είναι η εξής:

	Συχνότητα	Ποσοστό
Άνδρας	154	74,8
Γυναίκα	51	24,8
Απροσδιόριστο	1	0,5
ΣΥΝΟΛΟ	206	100,0

Παρατηρούμε ότι η αναλογία ανδρών/γυναικών του δείγματος περίπου ακολουθεί τον κανόνα **8 άνδρες προς 2 γυναίκες**, ο οποίος παρατηρείται διαχρονικά στους εξυπηρετούμενους των θεραπευτικών προγραμμάτων και αποτυπώνεται στις ετήσιες εκθέσεις τόσο του ΚΕΘΕΑ όσο και του ΕΚΤΕΠΝ.

Αναφορικά με τα μέτρα κεντρικής τάσης, ο **μέσος όρος της ηλικίας** των ερωτώμενων ήταν τα **42,37** έτη και ως προς τις ακραίες τιμές ο **μικρότερος ερωτώμενος ήταν 16** και ο **μεγαλύτερος 68 ετών** (ηλικιακό εύρος).

Επιπρόσθετα, **ελληνικής καταγωγής**, δηλώνει το **80,6%** του δείγματος (162 ερωτώμενοι).

Όσον αφορά την **εξέταση για covid-19**, απάντησε θετικά ότι έχει υποβληθεί σε τεστ ανίχνευσης του covid-19 το **46,3%** του συνολικού δείγματος (94 άτομα, οι 58 προερχόμενοι από τον Ξενώνα),

ενώ η συντριπτική πλειονότητα όσων εξετάστηκαν για covid-19 βρέθηκε **αρνητική στο τεστ** (98,9%).

Στην ερώτηση για **τις συνθήκες διαβίωσης την περίοδο του γενικού lockdown** εμφανίζεται η εξής κατανομή στις απαντήσεις:

Συνθήκες διαβίωσης στο lockdown

	Συχνότητα	Ποσοστό %
Σταθερή στέγη	87	42,2
Προσωρινή στέγη/άστεγος	79	38,0
Άλλη κατάσταση	40	19,4
ΣΥΝΟΛΟ	69	100,0

Ως εκ τούτου, το **42,2%** του δείγματος (σχεδόν οι μισοί) δηλώνει **σταθερή στέγη**, ποσοστό ιδιαίτερα υψηλό, εάν αναλογιστούμε ότι οι ερωτώμενοι είναι άνθρωποι που προσεγγίστηκαν στον δρόμο ή σε Κέντρα Άμεσης Πρόσβασης και θα περίμενε κανείς να αποτυπωθεί η επισφάλεια της στέγασης στις απαντήσεις τους.

Αναφορικά με τον **φόβο για την λοίμωξη covid-19**, αυτός μετρήθηκε με δύο διαφορετικές μεταβλητές: α) τον φόβο να νοσήσει κάποιος από τον ιό και β) τον φόβο να πεθάνει κάποιος από τον ιό. Από τις απαντήσεις σχηματίζεται η εικόνα ότι η πλειονότητα των ερωτώμενων δεν εκφράζει φόβο για τη λοίμωξη covid-19, ούτε, δηλαδή, να νοσήσει και ούτε να πεθάνει από αυτήν.

Πιο συγκεκριμένα, το **65%** των ερωτώμενων **δεν φοβόταν μήπως νοσήσει από covid-19** και σχεδόν οι **8 στους 10** ερωτώμενους (78%) δεν έδειξαν να φοβούνται ότι ο ιός θα μπορούσε να καταστεί θανατηφόρος για αυτούς.

Στη συνέχεια διερευνήθηκε το κατά πόσο οι ερωτώμενοι καταρχήν γνώριζαν και κατά δεύτερον τηρούσαν τέσσερα από τα βασικά μέτρα προστασίας από τη λοίμωξη covid-19, όπως έχουν οριστεί από τον ΕΟΔΥ και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας: α) την περίοδο του lockdown και β) σήμερα.

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται οι απαντήσεις τους:

A. Περίοδος lockdown

	Το γνώριζα (%)	Το έκανα (%)
Πλύσιμο χεριών	97,6	79,4
Κάλυψη βήχα/φτερνίσματος	92,7	83,7
Κρατώ αποστάσεις	95,1	61,9

Δεν αγγίζω μύτη/στόμα	84,2	49
-----------------------	------	----

B. Σήμερα

	Το γνωρίζω (%)	Το κάνω (%)
Πλύσιμο χεριών	99	73,2
Κάλυψη βήχα/φτερνίσματος	95,1	79,8
Κρατώ αποστάσεις	96,6	37,6
Δεν αγγίζω μύτη/στόμα	89,3	44,3

Συμπερασματικά, ο περιορισμός που δυσκόλεψε περισσότερο τους ερωτώμενους την περίοδο του lockdown ήταν η αποφυγή του αγγίγματος μύτης/στόματος, ενώ σήμερα τους δυσκολεύει περισσότερο το να κρατούν αποστάσεις, παρότι η συντριπτική πλειονότητα γνωρίζει τη σπουδαιότητα αυτού του μέτρου.

Έτσι, φαίνεται ότι σήμερα **6 στους 10 δεν κρατούν αποστάσεις** και **λίγο πάνω από τους μισούς αγγίζουν μύτη/στόμα**, κάτι που συνέβαινε βέβαια και στην περίοδο του lockdown.

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από το δείγμα να κάνει μια **ιεράρχηση των βασικών αναγκών** τις οποίες δυσκολεύτηκε να ικανοποιήσει την περίοδο του lockdown. Οι ερωτώμενοι επέλεξαν από μια λίστα πιθανών απαντήσεων όσες τους αντιπροσώπευαν με ιεραρχική σειρά (ερώτηση πολλαπλών απαντήσεων).

Αναφορικά με την πρώτη ιεραρχικά ανάγκη τους προέκυψαν οι παρακάτω απαντήσεις:

- 1) Θέματα σχετικά με τη χρήση (διαθεσιμότητα ουσίας χρήσης κ.ά): 27,2%
- 2) Σίτιση: 24,1%
- 3) Δυσκολίες εξαιτίας του περιορισμού στις μετακινήσεις :17,3%
- 4) Στέγαση: 12,3%
- 5) Πρόσβαση σε καθαρό νερό: 8%
- 6) Πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας: 8%

Εξαιρετικά ενδιαφέρον είναι και το **21,4%** (1 στους 5) που εμφανίζεται να μην αντιμετώπισε **καμία δυσκολία την περίοδο του γενικευμένου lockdown**.

Σχεδόν οι **7 στους 10** (68%) αναφέρουν ότι το θέμα του covid-19 **δεν συζητείται στους χώρους συνάθροισης των χρηστών** (πιάτσες), ενώ σε ποσοστό **67,2%** **δεν εκφράζουν ανησυχία οι χρήστες στην «πιάτσα» για τη λοίμωξη covid-19**. Ενισχύεται έτσι η αίσθηση που επικρατεί ότι ο πληθυσμός των χρηστών ουσίως δεν φοβάται ιδιαίτερα ούτε συζητά στην καθημερινότητά του για το φαινόμενο της πανδημίας covid-19.

Η τελευταία μεταβλητή του ερωτηματολογίου διερευνά μέσω 5-βάθμιας κλίμακας Likert την **πιθανότητα μελλοντικής μόλυνσης από τον ιό**, όπως την αντιλαμβάνεται και την ορίζει ο ίδιος ο ερωτώμενος. Να σημειωθεί ότι κατά την επεξεργασία η κλίμακα μετατράπηκε από 5-βάθμια σε 3-βάθμια μέσω recode, με ομαδοποίηση των ομοειδών απαντήσεων και δημιουργία ευρύτερων κατηγοριών, καταλήγοντας στα παρακάτω αποτελέσματα:

Πιθανότητα μόλυνσης από Covid-19

	Ποσοστό
Απίθανο (λίγο πιθανό – καθόλου πιθανό)	50,2
Πιθανό (πιθανό – πολύ πιθανό)	27,8
Ουδέτερο (ούτε πιθανό ούτε απίθανο)	22,0
ΣΥΝΟΛΟ	100,0

Ενδιαφέρον εδώ παρουσιάζει το **50,2%** των απαντήσεων που θεωρεί **εξαιρετικά δύσκολο έως απίθανο να μολυνθεί μελλοντικά από τη λοίμωξη covid-19**, συμπληρώνοντας έτσι την εικόνα του ασθενούν αισθήματος φόβου, όπως αυτό μετρήθηκε με προηγούμενες μεταβλητές του εργαλείου.

Δ. Συσχέτιση Μεταβλητών

Ύστερα από τους βασικούς ελέγχους υποθέσεων, παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις παρακάτω συσχετίσεις μεταβλητών:

- Στατιστικά σημαντική διαφορά ως προς τις συνθήκες στέγασης στο lockdown και την πληροφόρηση για αποφυγή αγγίγματος μύτης/στόματος ($p=0,025 < 0,05$). Ως εκ τούτου, τα άτομα με επισφαλείς συνθήκες στέγασης στο lockdown φαίνεται να γνωρίζουν σε μικρότερο βαθμό από τα άτομα με σχετικά σταθερή στέγη τη σημασία της αποφυγής αγγίγματος μύτης/στόματος με λερωμένα χέρια.
- Στατιστικά σημαντική διαφορά ως προς τις συνθήκες στέγασης και το πλύσιμο χεριών στο lockdown ($p=0,001 < 0,05$). Με απλά λόγια, ο άστεγος πληθυσμός έπλενε πολύ πιο σπάνια τα χέρια του στη διάρκεια του lockdown, συγκριτικά με το δείγμα που δήλωνε ότι είχε σταθερή στέγη την ίδια χρονική περίοδο.
- Φαίνεται να υπάρχει ισχυρή συσχέτιση ($p=0,000 < 0,05$) ανάμεσα στις συνθήκες στέγασης και στην ιεράρχηση των αναγκών που τα άτομα δυσκολεύτηκαν να καλύψουν την περίοδο του lockdown. Ως εκ τούτου, άτομα με σταθερή στέγη δυσκολεύτηκαν να καλύψουν ανάγκες σχετικές με τη χρήση (αγορά ουσίας, διαθεσιμότητα) και τη μετακίνηση, ενώ οι άστεγοι ή με επισφαλή στέγη ερωτώμενοι τοποθετούν στην κορυφή της λίστας ανάγκες, όπως η στέγη και η σίτιση.

- Σημαντική συσχέτιση φαίνεται να έχει η μεταβλητή της ηλικιακής ομάδας με την τήρηση των περιοριστικών μέτρων κατά το lockdown, μέσω του συνολικού σκορ. Έτσι, οι μεγαλύτερης ηλικίας ερωτώμενοι (ηλικιακή ομάδα 51+) φάνηκαν να τηρούν τα περιοριστικά μέτρα στο lockdown με μεγαλύτερη συνέπεια από τους νεότερους ($p=0,002 < 0,05$). Είναι ένα απολύτως λογικό εύρημα, εάν αναλογιστούμε πως οι μεγαλύτερης ηλικίας άνθρωποι εμφανίζονται παγκοσμίως ως οι πλέον ευάλωτοι στο να μολυνθούν από covid-19 και να νοσήσουν με βαρύτερες συνέπειες.
- Όπως αναμενόταν, τα άτομα που δήλωσαν αυξημένο αίσθημα φόβου να νοσήσουν από covid-19 είναι και αυτοί που τήρησαν στο lockdown και συνεχίζουν και σήμερα να τηρούν τα περιοριστικά μέτρα με μεγαλύτερη συνέπεια. Δεν συμβαίνει το ίδιο όταν εξετάζεται το αίσθημα φόβου για θάνατο από covid-19.

E. Total Scores

Δημιουργήθηκαν συνολικά αθροιστικά σκορ τήρησης των μέτρων του ΕΟΔΥ, ώστε να μετρηθεί η **συνολική συμμόρφωση στα μέτρα περιορισμού** από όλους τους ερωτώμενους (και ανά υπό-δείγμα ξεχωριστά) και τις δύο χρονικές περιόδους (περίοδος lockdown – σήμερα).

Ως εκ τούτου, για κάθε περίπτωση (case) αθροίζονται όλες οι θετικές απαντήσεις στην τήρηση των περιοριστικών μέτρων, διαμορφώνοντας έτσι ένα συνολικό ατομικό σκορ.

Ο αριθμός αυτός, που μπορεί να είναι από 0 έως 4 (όπου 0=τέσσερις αρνητικές απαντήσεις και όπου 4=τέσσερις θετικές απαντήσεις) καθρεφτίζει τη συνολική συμμόρφωση του κάθε ατόμου στα τέσσερα βασικά περιοριστικά μέτρα που επιλέχθηκαν για την εν λόγω έρευνα. Σκορ που πλησιάζουν το 3 και το 4 φανερώνουν μια αυστηρή τήρηση των μέτρων περιορισμού του lockdown, ενώ, αντιθέτως, σκορ κοντά στο 1 και το 2 αποκαλύπτουν μια πιο χαλαρή προσέγγιση στα περιοριστικά μέτρα που όρισε ο ΕΟΔΥ και ο ΠΟΥ.

Στον παρακάτω πίνακα εικονίζεται ο μέσος όρος των σκορ ανά υπο-ομάδα του δείγματος κατά τις δύο βασικές χρονικές περιόδους εξέτασης:

Τήρηση των περιοριστικών μέτρων

Ομάδα πληθυσμού	Total Score Lockdown	Total Score Σήμερα
Χρήστες στον δρόμο	2,67	2,19
Χρήστες σε Κέντρα Άμεσης Πρόσβασης	2,68	2,26
Χρήστες στον Ξενώνα	2,68	2,48

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε να καταλήξουμε σε κάποιες **βασικές παραδοχές**:

- Η συμμόρφωση στα περιοριστικά μέτρα την περίοδο του lockdown είναι ίδια και στις τρεις βασικές ομάδες πληθυσμού που εξετάζουμε και είναι σταθερά πάνω από τον αριθμό 2. Αυτό σημαίνει τουλάχιστον δύο θετικές απαντήσεις στις τέσσερις σχετικές ερωτήσεις.
- Η πληθυσμιακή ομάδα που σήμερα τηρεί, θα λέγαμε, λιγότερο τα περιοριστικά μέτρα, έχει δηλαδή τη μεγαλύτερη μετατόπιση από τη χρονική περίοδο του lockdown είναι –όπως αναμενόταν άλλωστε- οι άστεγοι χρήστες που διαμένουν στον δρόμο.

Ο αντίστοιχος πίνακας με τα συνολικά σκορ που μετρούν τη συνολική **πληροφόρηση και γνώση** των ερωτώμενων για τα βασικά μέτρα περιορισμού της μετάδοσης του covid-19 έχει ως εξής:

Γνώση των περιοριστικών μέτρων

Ομάδα πληθυσμού	Total Score lockdown	Total Score σήμερα
Χρήστες στον δρόμο	3,72	3,73
Χρήστες σε Κέντρα Άμεσης Πρόσβασης	3,66	3,80
Χρήστες στον Ξενώνα	3,62	3,79

Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι εμφανίζεται στα συνολικά σκορ ένα υψηλό επίπεδο πληροφόρησης (σταθερά πάνω από 3,5) για τα περιοριστικά μέτρα σε όλες τις υπο-ομάδες. Αυτό ίσως να αντίκειται στην επικρατούσα αντίληψη ότι π.χ οι άνθρωποι που είναι άστεγοι και διανυκτερεύουν στον δρόμο δεν έχουν επαρκή πρόσβαση στην πληροφόρηση για θέματα επικαιρότητας, κάτι που θα περίμενε κανείς να συμβαίνει και για τα άτομα που έχουν επισφαλείς συνθήκες στέγασης (διαμονή σε ακατοίκητα διαμερίσματα, εγκαταλελειμμένα αυτοκίνητα, χωρίς –μεταξύ άλλων- ηλεκτρικό ρεύμα και ίντερνετ).

Επίσης, εφαρμόζοντας **ελέγχους ισότητας μέσων** (Wilcoxon test) μεταξύ των συνολικών scores (πληροφόρησης και εφαρμογής των μέτρων) την περίοδο του lockdown και σήμερα εξάγονται οι παρακάτω πίνακες:

Test Statistics^a

	Συνολικό Σκορ Γνώση Σήμερα - Συνολικό Σκορ Γνώση lockdown
Z	-2,675 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	,007

a. Wilcoxon Signed Ranks Test

b. Based on negative ranks.

Test Statistics^a

	Συνολικό Σκορ Πράξη Σήμερα - Συνολικό Σκορ Πράξη lockdown
Z	-4,631 ^b
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000

a. Wilcoxon Signed Ranks Test

b. Based on positive ranks.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ της ποσοτικής μεταβλητής total score ανάμεσα στην περίοδο του lockdown και στο σήμερα.

ΣΤ. Συμπεράσματα

Συγκεντρώνοντας ό,τι αναλύσαμε παραπάνω, μπορούμε να καταλήξουμε σε κάποιες βασικές παραδοχές, απαντώντας και στα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν αρχικώς τεθεί:

1. Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος (54,4%) δεν έχει υποβληθεί σε τεστ ανίχνευσης του covid-19. Αυτό ισχύει κυρίως για άτομα που προσεγγίστηκαν στον δρόμο, καθώς οι ερωτώμενοι από τον Ξενώνα «ΙΟΝΙΣ» είχαν στο σύνολό τους εξεταστεί. Από αυτούς που έχουν εξεταστεί η συντριπτική τους πλειονότητα βρέθηκε αρνητική στο τεστ (98,9%).
2. Η πλειονότητα των ερωτώμενων δεν εκφράζει φόβο για τη λοίμωξη covid-19, ούτε ότι μπορεί να νοσήσει (65%) ούτε ότι μπορεί να πεθάνει (78%).
3. Ο περιορισμός που δυσκόλεψε περισσότερο τους ερωτώμενους την περίοδο του lockdown ήταν η αποφυγή αγγίγματος μύτης/στόματος, ενώ σήμερα τους δυσκολεύει περισσότερο να κρατούν αποστάσεις, παρότι η συντριπτική πλειονότητα γνωρίζει τη σπουδαιότητα αυτού του μέτρου.
4. Θέματα σχετικά με τη χρήση (διαθεσιμότητα ουσίας, πρόσβαση στην αγορά κ.λπ.) και η σίτιση ήταν οι κύριες ανάγκες που το σύνολο του δείγματος δυσκολεύτηκε να ικανοποιήσει την περίοδο του lockdown, ενώ 1 στους 5 ερωτώμενους εμφανίζεται να μην αντιμετωπίσει καμία δυσκολία την ίδια περίοδο. Στην ανά υπο-δείγμα ανάλυση προκύπτει ότι άτομα με σταθερή στέγη δυσκολεύτηκαν να καλύψουν ανάγκες σχετικές με τη χρήση (αγορά ουσίας, διαθεσιμότητα) και τη μετακίνηση, ενώ οι άστεγοι ή με επισφαλή στέγη ερωτώμενοι τοποθετούν στην κορυφή της λίστας ανάγκες, όπως η στέγη και η σίτιση, κάτι που εν πολλοίς είναι λογικό.

5. Φαίνεται ότι ο πληθυσμός των χρηστών δεν φοβάται ιδιαίτερα ούτε συζητά στην καθημερινότητά του στις πιάτσες για το φαινόμενο του lockdown από τον covid-19, ενώ παράλληλα το 50,2% των ερωτώμενων θεωρεί εξαιρετικά δύσκολο έως απίθανο να μολυνθεί μελλοντικά από τη λοίμωξη covid-19.
6. Εμφανίζεται υψηλό επίπεδο πληροφόρησης για τα περιοριστικά μέτρα σε όλες τις υποομάδες, γεγονός που δεν επιβεβαιώνει την επικρατούσα αντίληψη, ότι οι άνθρωποι που είναι άστεγοι και διανυκτερεύουν στον δρόμο δεν έχουν επαρκή πρόσβαση στην πληροφόρηση για θέματα επικαιρότητας. Κάτι δηλαδή που θα περίμενε κανείς να συμβαίνει και για τα άτομα που έχουν επισφαλείς συνθήκες στέγασης (διαμονή σε ακατοίκητα διαμερίσματα, εγκαταλελειμμένα αυτοκίνητα, χωρίς, μεταξύ άλλων, ηλεκτρικό ρεύμα και διαδίκτυο).
7. Αναφορικά με τη συμμόρφωση στα περιοριστικά μέτρα και τη συσχέτισή της με τις τρεις υπό εξέταση ομάδες πληθυσμού, διαπιστώθηκε πως η πληθυσμιακή ομάδα η οποία την περίοδο του lockdown τήρησε λιγότερο τα περιοριστικά μέτρα είναι -όπως αναμενόταν- οι άστεγοι χρήστες που διαμένουν στον δρόμο. Επίσης, οι μεγαλύτερης ηλικίας συμμετέχοντες στην έρευνα τήρησαν με μεγαλύτερη συνέπεια από τους νεότερους τα περιοριστικά μέτρα την περίοδο του lockdown.
8. Αυξημένο αίσθημα φόβου για να νοσήσει κάποιος από covid-19 συνεπάγεται και συνεπέστερη τήρηση των περιοριστικών μέτρων.
9. Αναδεικνύεται θετική γραμμική συσχέτιση (Linear Regression) μεταξύ του αισθήματος φόβου για μόλυνση και φόβου θανάτου από τους ερωτώμενους (Spearman's rho=0,679, p=0,001). Συνεπώς αυξημένο αίσθημα φόβου για μόλυνση συνοδεύεται από παράλληλη αύξηση του αισθήματος φόβου για θάνατο από covid-19 και το αντίστροφο.